

SZAKVÉLEMÉNY

Ilona Keserü Ilona (Pécs, 1933) festőművész *Kettes számú festmény* (1965. olaj, kréta, grafit, zománc, vászon, 40 x 70 cm) című alkotásának értébecsléséhez, a MNB-Ingatlan Kft. (székhely: Budapest, 1054. Szabadság tér 9.) számára.

Ez a dokumentum 9 számozott oldalból áll.

I. Ilona Keserü Ilona helye és jelentősége a kortárs képzőművészeti szcénában

A MNB-Ingatlan Kft. számára, Horváth Antónia által felajánlott 1, azaz egy festmény (lásd **2. melléklet**) Ilona Keserü Ilona (Pécs, 1933) alkotása. A művésznő a mára klasszifikálódott IPARTERV generáció egyik legismertebb alakja, a hazai kortárs közeg reprezentáns figurája, aki nemcsak a magyar kulturális térben – a nyilvánosság különböző szinterein, valamint az itthoni múzeumi gyűjteményekben – foglal el kiemelkedő helyet, hanem a nemzetközi szcénában is – egyéni, valamint tematikus-kiállításokon, illetve komoly szakmai reputációval rendelkező képzőművészeti vásárokon – képviselte már számtalan esetben hazánkat az elmúlt évtizedekben. A művész, aki a magyar neoavantgárd generáció egyik legígéretesebb alakja, számos elágazással és sokféle szellemi kalanddal tarkított, ám igen következetes pályája során egy korszakában sem torkollott merevséggel fenyegető alkotói periódusba. Sajátos művészeti szemlélete minden időszakában friss, aktuális és kimagasló alkotói értékeket csillogtat.

Ez is közrejátszott abban, hogy Keserü életműve nemcsak idehaza jelent unikális értéket. A pécsi születésű művésznőt az utóbbi években Nyugat-Európában és a tengerentúlon is felfedezte a művészeti világ. Az alkotó népszerűségét annak is köszönheti, hogy az IPARTERV kiállítások egyetlen hölgy tagja, aki sajátos, női nézőpontot képvisel. Ugyanakkor oeuvre-je azon kevés kortárs magyar életművek egyike, amelyek pontos alapossággal feldolgozásra kerültek az elmúlt évtizedben. Munkásságának átláthatósága, precíz dokumentálása sokban hozzájárult ahhoz, hogy talán a legkeresettebb kortárs művésznőké vált. Ez különösen igaz a nemzetközi szcénára, ahol rövid idő alatt jelentősen megnőtt az alkotó szakmai reputációja. Az elmúlt években rendezett külföldi egyéni kiállításai rendre nagy sikereket értek el, s olyan nemzetközi hírességeket felsorakoztató tematikus kiállításokra is bejutottak alkotásai, mint a New York-i Metropolitan Múzeumban rendezett *Epikus absztrakció* című bemutató, ahol együtt szerepelhetett Helen Frankenthalerrel, Ellsworth Kellyvel, Carmen Herreral, Joan Snyderrel, Cy Twomblyval vagy éppen Jackson Pollockkal. A nemzetközi művészeti vérkeringésbe sikerrel beillesztett életmű a nyugati közintézmények érdeklődését is felkeltette, melynek következtében több fontos alkotása látható már világviszonylatban is jelentős gyűjteményben (**1. melléklet**), illetve került fel neve a közeljövőben megrendezésre kerülő nemzetközi tematikus kiállítások résztvevőit tartalmazó listákra.¹

II.

A felajánlott mű helye az életműben, valamint azok állapota

Keserü egész pályáját egyfajta teljességre törekvés jellemzi, mely egységben kezeli a művészi alakítás, illetve a mű önálló létének sajátos sokszor összeegyeztethetetlennek tűnő törvényszerűségeit. Művészete ezért egyetlen periódusában sem köthető csupán egy jól körülhatárolható stílushoz,

¹ Keserü meghívást kapott a párizsi Pompidou Központban, valamint a bilbaoi Guggenheim Múzeumban 2021-ben megrendezésre kerülő *Nők az absztrakcióban* című kiállításra, ahol a világ 50 leghíresebb női művésze mutatkozik majd be.

alkotásformához vagy épp modorhoz. Sokkal inkább jellemző rá, hogy az egy ciklushoz tartozó tárgye gyűttesek valamilyen sajátos, puha érzéki szemléletet sugalló „tematika” mentén jönnek létre. Ilyen tematika számára a „gubanc”, a „színteljesség”, a „labirintus” vagy éppen a „bolyongás”. Keserü az alkotás folyamatának és a műalkotás önálló létének egymásra vonatkoztatását kutatja, oly formán, hogy az alakításban, valamint a mű létrejöttében nem pusztán a művészi akaratnak, az előre eldöntött intenciónak ad teret, hanem finom érzékiséggel engedi be a mű létrejöttébe – az anyag öntörvényűségétől, a kép alakításának önreflexív pszichikus aspektusain keresztül, egészen a tudatalatti folyamatokig – a véletlent és a szándékolatlant is. Ugyanakkor nemcsak az alakítás során felmerülő kötöttségeknek és a spontaneitásainak szentel figyelmet művészetében. Fesztelenül igyekszik teret nyitni művein a kulturális előképek, vagy épp művészettörténeti hagyományok sokszor zavarba ejtő felszínre bukkanásának is.

Keserü 1965 és 1966 között készítette el az a ciklust, mely a művész úgynevezett „önerejű képeinek” sorozatát megnyitotta. A ciklus sajátossága, hogy ezekben az alkotásokban jelennek meg először a festő sajátos gondolkodásának, művészi értékrendjének egész életművét végigkísérő alapvonásai. A sorozat darabjait 1-től 10-ig számozta a művész, melyek az alkotások és a keletkezés kapcsolatának különböző stádiumait rögzítik. Ilyen értelemben a ciklus a poézistól is megfosztotta Keserü, azokon csupán az alakítás és a létrejövő formák kölcsönhatásának folyamatban történő ábrázolására törekedett.

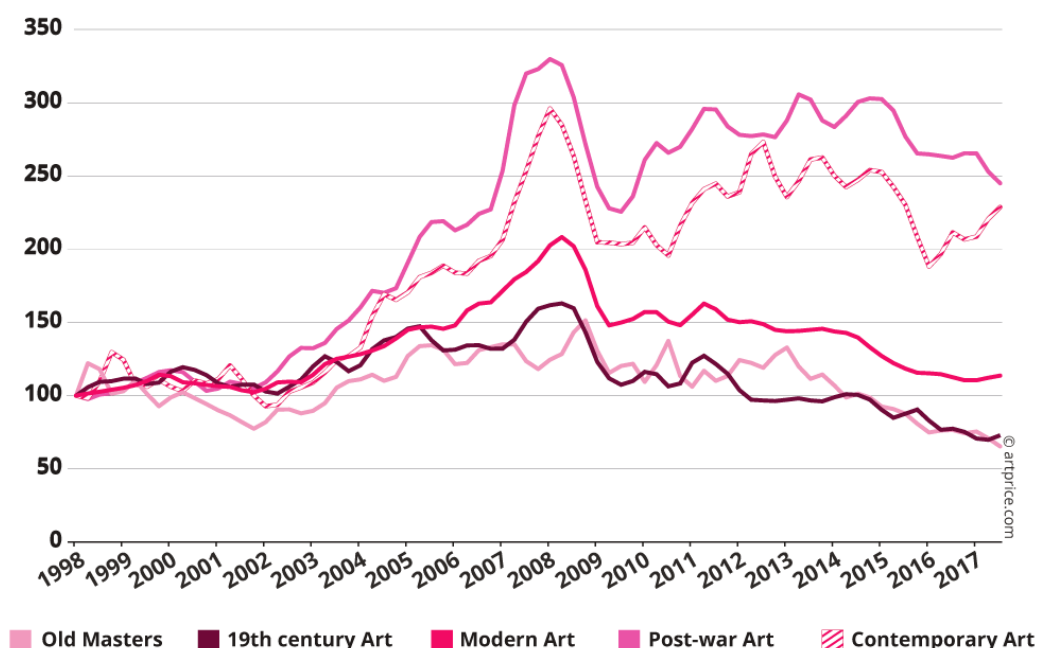
A *Kettes számú festmény* (1965) ennek a teljes életmű szempontjából is kiemelt fontosságú tíz alkotásnak az egyik legszebb példánya. A sorozat formailag nem a kalligrafikus írás meditatív befejezetlen folytonosságán és nem is a Pollock-féle csorgatás önkívületi mágiáján alapszik, hanem az absztrakt expresszionizmus ökonomikus elrendezettségén. A *Kettes számú festmény* (1965) például kettős osztatú, melyen jól elkülönül egy kör, vagy gömbszerű sötét folt és egy vonalakkal szabdaltnál világosabb felület. A bal oldal spontán, firkaszerű jellege a képalakítás önmagát befolyásoló szervességét hordozza, míg a jobb oldali kör vastagon felhordott zománcfesték rétegének redőzött felülete az organikus forma önmagát, külső befolyás nélkül létrehozó aspektusát jeleníti meg. Az áthatolhatatlan szurokfekete motívum, valamint a szövetszerű remegő áttetszőségű satírozott felület ellentéte a keletkezés két egészen eltérő módját, s azok összetartozását szimbolizálja.

A *Kettes számú festmény* (1965) sajátos kompozicionális szerkezete, a képrészek finom logikája tökéletesen összegzi a művésznek az alkotás folyamatáról, valamint a mű létéről vallott, sohasem sarkított, mint inkább puha érzéki szemléletet sugalló sajátos elképzeléseit. Ebből a szempontból a *Kettes számú festmény* (1965) – ahogy a számozott festmények mindegyike – Keserü főművének tekinthető.

A fenti stilisztikai szempontok figyelembevételével kijelenthető, hogy a 2. mellékletben található *Kettes számú festmény* (1965), mely a Keserü művészetét feldolgozó szakirodalomban is jól dokumentált, Ilona Keserü Ilona (Pécs, 1933) eredeti, sajátkezű alkotása. A festmény állapota korának megfelelő, restaurálást nem igényel.

II. A piaci környezet

2002-ig az 1945 utáni európai és tengeren túli művészet műkereskedelmi helyzete közel azonos volt a régi mesterek, a 19. századi és a klasszikus modern művészet megítélésével. Ekkor indult be az a folyamat, mely a II. világháború és a kortárs művészet felértékelődését hozta. Az elmúlt évek elemzéseit látva ma már biztosan kijelenthető, hogy ez a tendencia nem tekinthető piaci manipulációnak, sem egyszerű „divathullámnak”. **A befektetési célú vásárlások terén az elmúlt 15 év nyilvános eredményei az úgynevezett post-war és kortárs művészet hegemoniáját mutatják. Az Artpice.com által készített, a 2017-es első félév trendmozgásait bemutató elemzése szerint ez a szegmens nagyjából háromszoros értéknövekedést mutat a 19. és 20. századi klasszikus modern alkotásokkal szemben.**

Forrás: Artprice.com

Bár a tavalyi évben némi visszaesést mutatott a globális műtárgypiac forgalma, a II. világháború utáni időszak továbbra is tartja korábbi népszerűségét. Amennyiben a piaci részesedés szempontjából nézzük a folyamatot, az összforgalom 52%-át tette ki a II. világháború utáni művészet, melyet 23%-kal követ a modern (főként 19. századi végi és a 20. század első felének alkotásai), míg a régi mesterek forgalma összesen 13%-ot tett ki a 2016-os évben.² Ráadásul, míg az antik és a modern művészeti piacon árcsökkenés volt tapasztalható, addig a kortárs művészeti szegmensben mintegy 4%-kal emelkedtek az árak.³

² Dr. Clare McAndrew: *The Art Market 2017*. Basel, UBS–Art Basel, 2017. Magyarul ismerteti: portfolio.hu <http://www.portfolio.hu/befektetes/mutargy/a-vilag-mutargypiaca-2016-ban.247539.html>

³ TEFAF 2017 *Global Art Market Report*. Szerk.: Prof. Dr. Rachel A. J. Pownall, Maastricht, TEFAF, 2017. <http://1uyxqn3lzd5a2ytyzj1asxmmmpt.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2017/03/TEFAF-Art-Market-Report-20173.pdf> Magyarul ismerteti: portfolio.hu <http://www.portfolio.hu/befektetes/mutargy/mutargypiaca-trendek-erosodoben-a-muveszeti-vasarok-es-a-kortars-szegmens.246016.html>

A 1945 utáni művészet népszerűsége több okra vezethető vissza. A műkincspiac befektetési célú vásárlásai szempontjából ez az időszak befolyásolható a legnagyobb mértékben, hisz itt még korántsem beszélhetünk kanonizált életművekről, iskolákról, tendenciákról és korszakokról, mint mondjuk a klasszikus modern, vagy éppen a 19. századi művészet esetében. E tekintetben a II. világháború utáni és kortárs művészet megítélése még formálható, alakítható, mely a piaci eredményekre is képes nagyobb „hatást” gyakorolni. Ez a napjaink művészetét jellemző sajátosság ugyanakkor kockázatokat is rejt magában, hisz egy életmű árfekvésének szinten tartása, növelése sokban függ az adott alkotó szereplésének gyakoriságán, nívós szakmai rendezvényeken – egyéni és csoportos kiállításokon, vásárokon – történő részvételein.

A 1945 utáni művészet népszerűségének azonban van egy másik oka is. Az elmúlt néhány évtizedben a vizuális kultúrát alapvetően befolyásoló folyamatok játszódtak le a nyugati társadalomban. A változások szociális és társadalmi vetületei a művészeti érték nivellálódására is erőteljes hatást gyakoroltak. Ennek következtében a 19. valamint a 20. század első felének kulturális és társadalmi erőterébe született alkotások, életművek mai megítélése is rengeteget változott. Ez nemcsak a nyugati-európai, vagy tengeren túli országokban, hanem – igaz 10-15 éves késéssel – de már hazánkban is jól megfigyelhető. Ezt a folyamatot a hazai aukciós eredmények is igazolják. Az olyan iskolák és irányzatok, mint a naturalizmus, a szecesszió, vagy éppen Grasham-kör, Czóbel Béla, Rippl-Rónai József finomabb hangolású, kontemplatív szemléletű művészete a gyűjtők fiatal generációja számára avítottá váltak. Helyettük az avantgárd erőteljesebb hangolású, a hagyományos művészeti műfajokat átértelmező életművek, alkotások ázsíója és értéke nőtt szembetűnő módon.

II.1. Az IPARTERV generáció piaci pozíciója

a. Az elsődleges piaci szegmens

Ilona Keserü Ilonát a Kisterem Galéria képviseli a hazai és a nemzetközi képzőművészeti szcénában. A stabil háttérrel rendelkező intézmény kiegyensúlyozott szakmai tevékenységének köszönhetően közel egy évtizede folyamatosan jelen van a nyugat-európai, illetve tengerentúli kortárs művészeti vásárokon. A galéria nemzetközi sikerének egyik fő oka, hogy a korábban nyugat-európai és észak-amerikai művészetre fókuszáló nyugati közintézmények számára, mára minden korábbinál fontosabbá vált a nézőpontok kiterjesztése azokra a régiókra, amelyek eddig kiestek látóterükből. Kiemelkedő jelentőséggel bírnak ezek között a területek között az egykor a keleti-blokkhoz tartozó országok. A folyamat eredményeképp olyan jelentős múzeumok gyarapították gyűjteményüket magyar művészek alkotásaival, mint a Tate, a MoMA, a Metropolitan Museum és a Centre Pompidou, olyan nemzetközi terjesztésű kiadók gondozásában jelentek meg kötetek a magyarországi művészet bizonyos szakaszairól, mint a Thames and Hudson és a Koenig Books. A magyar galériák – köztük a Kisterem – így minden korábbinál gyakrabban és sikeresebben szerepelnek az olyan jelentős nemzetközi művészeti vásárokon, mint a londoni és a New York-i Frieze, a párizsi FIAC és Paris Photo, illetve az Art Cologne.

A fenti sikerek, valamint a jelentős nemzetközi érdeklődés komoly hatást gyakorolt az IPARTERV-generáció tagjainak kereskedelmi besorolására is. A nyugat-európai, valamint a tengeren túli közintézmények, magángyűjtők érdeklődésének középpontjában elsősorban a neoavantgárd, s ezen belül is az IPARTERV generáció tagjainak művészete áll. Ez a jellegzetes, a szocializmus időszakában a

nemzetközi törekvéseket a hazai szempontok alapján átértékelő, átformáló művészcsoporthoz alkotásaikkal tökéletesen kielégítik a nyugati közintézmények, kereskedők, magángyűjtők azon igényét, mellyel saját kollekcióik nézőpontjainak kiterjesztésére törekednek. **A növekvő nemzetközi érdeklődés következtében az IPARTERV generáció alkotásai jelentős értékemelkedést mutattak az elmúlt években, s a folyamat a következő években is kitart majd.**

Az IPARTERV generációjának egyre erősödő nemzetközi sikeréből Keserü életműve sem maradt ki. A Kisterem szakmai tevékenységüknek köszönhetően egy műve a New York-i Metropolitan Múzeum gyűjteményében került, valamint a művész első önálló londoni kiállítását is megrendezhette a Stephen Friedman Galériában 2018-ban. **Ilona Keserü Ilona alkotásai ez utóbbi folyamat következtében ma már megközelítik a középkategóriába tartozó nyugat-európai művészek árfekvését.**

b. A másodlagos piaci szegmens

A fenti folyamatoknak köszönhetően a másodlagos piaci szereplők körében is egyre erőteljesebb érdeklődés övezi a magyar kortárs művészet prominens figuráinak alkotásait. A 2000-es évek elején még alig méltatott II. világháború utáni progresszív irányzatok népszerűsége mára jelentősen megugrott. A másodlagos piaci szereplők árverésein egyre nagyobb volumenben és egyre fokozottabb érdeklődés mellett jelenik meg a kortárs képzőművészet. **A hazai aukciós piacon az IPARTERV generáció népszerűsége a legszembetűnőbb. Az árverezőházak kínálatában pedig nemcsak a neoavantgárd művek, hanem az 1980 és a 2010 közé datálható tételek száma is évről-évre folyamatosan bővül.** A 2019-es esztendőben jelentős életműrekordok is születtek: a Virág Judit Galéria 2019. novemberi kortárs árverésén Nádler István *Kapcsolat* című 1971-es műve 35 millió forint+20% jutalékért kelt el, míg Lakner László *Metamorfózis – egyszer, aztán, később / Várakozók (Példázat)*, 1964-1967 című alkotása 42 millió forint+20% jutalékért talált új gazdára.

Az aukciós kínálatokban – igaz, csak ritkán – felbukkan Ilona Keserü Ilona neve is: egy 1978-as kisméretű pannótervéért (*Pannóterv 3.*) 12 millió+20% jutalékot fizetett egy gyűjtő ugyancsak a Virág Judit Galéria 2019-es, novemberi kortárs árverésén.⁴ Ugyanitt egy kisméretű sírkövázlat 4,4 millió+20% jutalékért kelt el 2020. szeptemberében,⁵ míg a nemzetközi aukciós szintén egy 180x120 centiméteres, 1987-es datálású, kevésbé dekoratív festménye, jutalékokkal együtt 83 200 euróért kelt el a párizsi Tajannál.⁶

III. Ilona Keserü Ilona művei közgyűjteményekben

Felismerve az IPARTERV-generáció jelentőségét **a hazai közintézmények szakszerű gyűjteményezési tevékenységének köszönhetően Ilona Keserü Ilona számtalan főműve került közgyűjteménybe az idők során.** Ennek az 1980-as években kezdődő, s mind a mai napig jellemző folyamatnak az eredményeképp **korai kiemelkedő kvalitású alkotásai ma már csak elvétve bukkannak fel a műkereskedelemben.** Keserü műtárgyállományát „tizedelte” továbbá – az elsősorban Hegyi Lóránd, Fabényi Júlia, Jerger Éva, Keserü Katalin, Körner Éva és Néray Katalin művészettörténészek szervező, illetve kurátori tevékenységéhez köthető – főként Nyugat-Európában megrendezett, a magyar kortárs képzőművészet keresztmetszetét bemutató tárlatok nyomán megélénkülő nemzetközi érdeklődés is.

⁴ *Pannóterv 3*, (1978) Virág Judit Galéria, 2019. november - Olaj, farost, 137,5 x 25cm, 12 000 000 – 16 000 000 Ft

⁵ *Sírkövek* (1969) Virág Judit Galéria, 2020. szeptember - Tempera, kollázs, papír, 17x45 cm, 5.000.000 - 7.000.000 Ft

⁶ *Southern wind* (1987) Tajan 27 Nov 2019, Paris, France - 120x4x180 cm, € 60,000 - € 80,000

Az alkotó számtalan műve került e kiállítások nyomán német, olasz és francia köz- illetve magángyűjteményekbe. Így mára legjelentősebb munkái szinte elérhetetlenekké váltak, amely további „árfelhajtó” erőt képez mind a műkincspiac elsődleges, illetve másodlagos szegmensén belül is.

IV. A felajánlott művek értéke

A MNB-Ingatlan Kft. (székhely: Budapest, 1054. Szabadság tér 9.) számára, Horváth Antónia által, Ilona Keserü Ilona (Pécs, 1933) *Kettes számú festmény*, 1965. című alkotásának értékbecsléséhez a darab állapotán, témáján és méretén túl, az I., II., valamint III. pontban körülírt kánonra, műtárgycsoportokra, piaci környezetre és közgyűjteményi sajátosságokra vonatkozó megállapítások mellett, kettő alapvető szempontot kell figyelembe venni:

- A másodlagos piaci szereplések ellenére Ilona Keserü Ilona alkotásaira az elsődleges piaci résztvevőnek számító Kisterem Galéria árképzése az iránymutató. Ennek oka, hogy Keserü munkái néhány kivételtől eltekintve a művészt képviselő intézményen keresztül jutnak műkereskedelmi forgalomba. A képviselő galéria árpolitikájára ma a nyugati árszínvonalhoz történő felzárkóztatás a jellemző, mivel az egyre élénkebb nemzetközi érdeklődésnek köszönhetően jó százalékkal képes értékesíteni külföldi vásárokon, illetve partnergalériákban a művész alkotásait.

- A nemzetközi műkereskedelemben is képviselt nevek esetében figyelembe kell venni a forint napjainkban tapasztalható gyenge árfolyamát. Az hosszú időszakon keresztül a 300 és 330 forint között mozgó euró jelentősen elszakadt ettől az értéksávtól az elmúlt néhány hétben. Jelenleg a 360-370 forint közötti zónában mozog.

A MNB-Ingatlan Kft. (székhely: Budapest, 1054. Szabadság tér 9.) számára Horváth Antónia által, Ilona Keserü Ilona (Pécs, 1933) *Kettes számú festmény*, 1965. című, eredeti, minden kétséget kizárólag a művész saját kezű alkotását az I., a II., a III., illetve a IV. pontban körülírt szempontok alapján a bruttó 35 000 000 Ft és 40 000 000 Ft, azaz harmincötmillió forintos és a negyvenmillió forintos értéksávban állapítom meg.

Budapest, 2020. 10. 25.

Kaszás Gábor
művészettörténész
Kaszás Gábor
művészettörténész
igazságügyi szakértő

1. melléklet - Ilona Keserü Ilona művei közgyűjteményekben

Metropolitan Múzeum, New York
Kiscelli Múzeum, Budapest
Szombathelyi Képtár, Szombathely
Kecskeméti Képtár, Kecskemét
Szépművészeti Múzeum - Magyar Nemzeti Galéria, Budapest
Francia Intézet, Budapest
Modern Magyar Képtár - Janus Pannonius Múzeum, Pécs
Művésztelep Gyűjtemény, Piestany
Janus Pannonius Tudományegyetem, Rektori Arcképek, Pécs
Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár
Muzeum Narodowe, Szczecin
Zentralsparkasse und Kommerzbank, Bécs
National Museum of Modern Art, Szöul
Károlyi Alapítvány, Vence
Szoborpark, Villány
Paksi Képtár, Paks
Bayer A. G. Kunstsammlung, Leverkusen
Kassák Emlékmúzeum, Budapest
Minisztériumi gyűjtemény, Budapest
Ludwig Múzeum, Kortárs Művészeti Múzeum, Budapest
Mondriaanhuys, Amersfoort
Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest
Színháztörténeti Múzeum, Budapest
Nationalgalerie, Berlin
Museo e Pinacoteca Comunale, Gubbio
Rómer Flóris Történeti Múzeum, Győr
Ludwig Múzeum, Aachen
National Museum of Women in the Arts, Washington

2. melléklet – a MNB-Ingatlan Kft. (Székhely: 1054 Budapest, Szabadság tér 9.) számára felajánlott hat alkotás

1. Ilona Keszler Ilona (1933): *Kettes számú festmény*, 1965. olaj, kréta, grafit, zománc, vászon, 40 x 70 cm, jelezve a vakrámán: Keszler Ilona 2-es számú festmény

IKI. 1965.897.

In.: Ilona Keszler Ilona Önerejű képek. Életmű katalógus, I kötet, Szerk.: Aknai Katalin, Budapest, Kisterem Kft., 2016.

Proveniencia:

-korábban Pogány Zsolt gyűjteményében (2016)

Kiállítva:

-Festmények. Budapest, Műszaki Egyetem, Vásárhelyi Pál Kollégium, 1967.

-Gyűjteményes kiállítás. Székesfehérvár, Csók István Képtár, 1978.

-Keszler Ilona gyűjteményes kiállítása. Budapest, Múcsarnok, 1983.

értéke: 35 000 000 – 40 000 000 Ft